

A főagronómus — nyugdíjban

Kilenc év óta őrzök egy albumot, amely a dadi Aranykalász Tsz megalakulását, küzdelmekkel teli hétköznapijait és egyre eredményesebb gazdálkodását örökíti meg. Mégsem csupán szövetkezeti monográfia ez, mert egyben a rég homályba merült múltrol, az egykor itt letelepedett népek, nemzetségek létéről is fellebbenti a feledés fátylát.

Készítője — Kugler Géza —, az akkor még önálló, helybeli termelőszövetkezet agronómusa nem elégedett meg azzal, hogy csak az utóbbi évtizedek

tett. Még 1966-ban, meliorációs munkák végzése közben egy dózerral dolgozó traktoros, Boros László, emberi csontokkal megtöltött urnát fordított ki

volt, hogy azok a bronzkor „mészetbetétes, agyagkerámias” korszakából valók. A dózer a 3500 évvel korábban itt lakó nép temetkezési helyét bolygatta meg.

A legtöbb adatnak azonban nem bukkant ilyen szerencsésen a nyomára. Temérdek energiáját leköti, kutató munka előzte meg papírra vetett mondatait.

— Lehet, hogy másnak rendkívüli terhet jelentett volna ezeknek az őszszegyjűjtése, nekem viszont, bármennyire fárasztó volt, örömmel telt abban, amikor a Dunántúli történelmének áttanulmányozása során itt-ott a közegünkhöz kapcsolódó vékonyka szálla bukkan-tam — vallotta akkoriban egy beszélgetés alkalmával.

Csaknem negyedszázada, hogy letelepedett Komárom megyében. Állami gazdaságba jött szakvezetőnek, és amikor 1962-ben több gazdaság egyesült, termelőszövetkezetben vállalt agronómušként munkát. Ma már csak az idősebbek tudják, mit jelentett a téesszervezést követő időszakban termelőszövetkezeti vezetőknek lenni. Szövetkezeti tulajdonviszonyok között, tapasztalatok és eszközök nélkül, a semmiből megteremtteni a nagyüzemi gazdálkodás alapvető feltételeit. Hitet, bizakodást önteni az emberekbe akkor, amikor pénz csak évente egyszer, legfeljebb kétszer osztottak, s akkor is oly

keveset, ami a létmimumra éppen hogy futotta.

— Ma már szinte önmagának is hihetetlen, hány éven keresztül jártam ösztől tavaszig ugyanabban a lódenkabátban. Keltem hajnalok hajnalán, s az alkonyat még ott talált az istállóban, vagy a gépek mellett a földeken — mondta elgondolkodva, amikor felelevenítettük a múltat.

Akkoriban, ha a vezetők azt akarták, hogy menjen a munka, mindig, mindenütt ott kellett lenniük. Szervezni, intézkedni, magyarázni, hol szép szóval, hol emeltebb hangon — ki, milyenből értett. Kugler Gézát már annak idején úgy ismerték a megyékben, mint aki soha semmi feladattól sem riad vissza, ha úgy látja, hogy a közösség javát szolgálhatja.

A mezőgazdasági téesszekben a főagronómus — kisebb gazdaság esetében az agronómus régen is, most is — a termelés első számú szakmai irányítója. Felelőssége tudatában maga szabja meg saját és mások tennivalóit. Munkája megszervezésében korlátokat csak a gazdaság adottsága szabhat. A lehetőségek felismerése viszont nemcsak befolyásolja, legtöbb esetben meg is határozza a gazdálkodás eredményességét. A dadi agronómus már akkor felismerte a melioráció fontosságát, amikor más téesszekre még úgy kellett rábeszélni az állam által biztosított, magas kedvezményes igénybevitelét. Neki köszönhető, hogy ennek a községnek a határában több száz hektáron, jórészt állami hozzájárulásból az elsők között valósult meg

a táblásítás, a vízrendezés, a talajjavítás.

Nagy becsben tartotta és tartja ma is a földet, amelyet nemcsak óvni, védeni, de használni is okosan kell. A falut körülölelő területekből mintegy háromszáz hektár korábban műveletlen föld vált alkalmassá kultúrnyé nyek termesztésére a melioráció révén.

Gyakorlati szakember — tartják róla. Így igaz, illetve ez is igaz, mert a gyakorlat mellé szüntelenül bővítette szakmai ismereteit. Minden érdekelt, és mindenre újra felfigyel ma is, ami a közösség számára előnyös lehet.

Évekkel ezelőtt, a környező öt termelőszövetkezet egyesülésével az Orozlány Vidéke Tsz főagronómusa lett. Vitalitásáról, kertelés nélküli szakmon-dásáról, gyors hangulat-váltásáról, fanyar humoráról, és szinte hihetetlen munkabírásáról sokan ismerik. De azt kevesen tudják, hogy városban nevelkedett, Budapesten lakott és tanult. Középszkolai tanára oltotta belé a természet szeretetét — lám, milyen sokat elérhet egy pedagógus! — és ez az uradalomban töltött nyári gyakorlatok alatt mindinkább elmélyült. Ma is hálával gondol tanárára. Szakmai felkészültsége nem zárult le az egyetem elvégzésével. Később is sok tudást szedgetett össze a könyvekből és megannyi bölcsességet az idős gazdáktól.

— Meggyőződéseim — magyarázta —, hogy asszimilálni csak úgy lehet, ha az ember ismeri annak a közösségnek a múltját, a rétegződését, a hagyományait és szokásait, amelyben él és dolgozik. Igaz,

hogy lakodalomban egyben se voltam, de minden téess-tag temetésére elmentem, megadva a tisztel-etet a parasztembereknek.

Embert próbáló, nehéz életutat járt be. Ismeretlen ösvényeket, amelyeken ez a „bakhát”, a buktató. Nem lehetett könnyű. És nem csak a „fajtán” múltott, hogy már évekkkel ezelőtt ezüst-fehéren csillogott a haja.

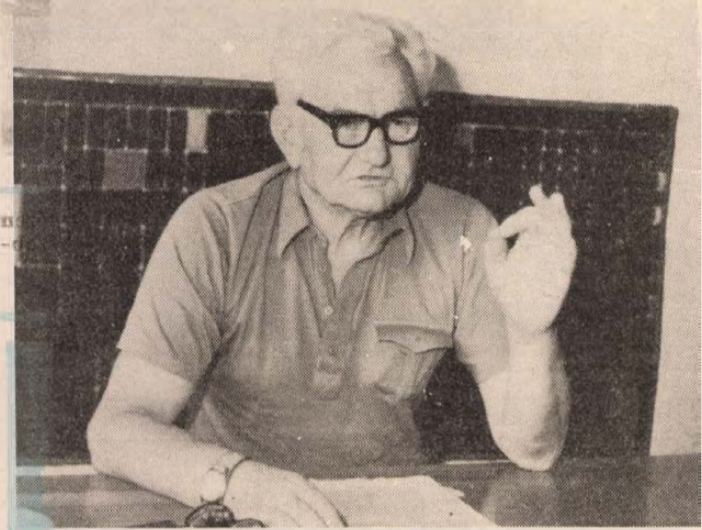
— Így igaz — hagyta helyben. — Aki kapál, óhatatlanul kivág egy-egy tő kukoricát is. En is követtem el olyan hibát, amiért tönkreteltek volna. Ebben a megyében mégis védelmet találtam. Sokan talán felmérni sem tudják, hogy ez milyen felbecsülhetetlen kincs. Mert amelyik vezetőbe egyszer beoltják a félelmet, annak az alkotóképességét kötik béklyóba, a legértékesebb-től, az alkotás örömetől fosztják meg.

A közelmúltban — Munka Érdemrenddel kitüntetve — nyugdíjba ment. Ilyenkor mindenki óhatatlanul számonkéri ön-magától az életét.

Otthonában már csaknem száz régiséget, ősi szerszámot, ereklyét őriz. Van közöttük 112 éves erdőnyi irhabunda, 1867-ben kiadott kiegyezési emlékérem. Legbúszkább mégis a kutyabőrre írt, 1838-ból származó dadi jobbágylistára.

A népi eszközök, régi tárgyak gyűjtésének szeretetét, és a honi föld múltjának tisztelét szeretné mennél több emberbe átplantálni. Ez a törekvés ösztönzi arra az elhatározásra is, hogy néhány munkatársa segítségével megjelölje az általa ismert, de ma még jelöletlen emlékhelyeket.

Szandi Anna

Kugler Géza

1984. szeptember 8., szombat

történetét vesse papírra, hanem időt és fáradságot nem kímélve, aprólékos kutató munkával a régimúltat is vallatóra fogta, feltárva letűnt évszázadoknak és évezredeknek ehhez a vidékhez kapcsolódó emlékeit. A fásasztó „felderítő” munkában olykor a véletlen is segítségére sie-

a talajból a falu határában. Lelkiismeretes ember lévén, nyomban szólt az agronómusnak, akiről tudta, hogy nagy becsben tartja az ereklyéket. A folytatás már régészek közreműködésével történt. Kiderült: nem is egy, több urnát is rejtget a föld. A mellettük elhelyezett agyagkorsókból megállapítható

Emberek és évek (Folyóiratszemle)

A zsidókérdésről

A magyarországi zsidóság rettenetes kálváriájának és közülük több mint félmillió elpusztításának negyvenedik évfordulóján szaporodtak a nemzeti történelmünk egyik legkényesebb „kérdés” jellegű írások. A zsidókérdés tulajdonképpen több száz év óta létezik ebben az országban, a nemzeti önvizsgálat és szánvetés azonban lényegében mindmáig elmaradt. A '70-es évek közepén Száraz György törte meg a Bibó István zseniális tanulmányát (1948) követő évtizedek hallgatását (Egy előítélet nyomában, 1975), majd a '80-as évek elejétől kezdve több írás is megjelent e tárgyban. (A Valóság interjúja az 1981/10., majd az 1983/9. számban, a Kritika sorozata; az 1982/7., valamint az 1983/1. 6. számban; aztán a Vigília 1982/11-es száma folytatta a sort a keresztény—zsidó párbeszéddel.) Az idei évben — a holocaust szomorú évfordulóján — számos jele van már annak, hogy az említett szembenzés folyamata megkezdődött. A Magyarországi cikksorozatát között a zsidótörvényekről, a Műhely és az Új Forrás az egyházak politikai szerepét vizsgálta a zsidóüldözésekkel kapcsolatban, a kényy jelent meg a Sopron környéki zsidók deportálásáról, nemzetközi tanácskozást rendeztek a Történettudományi Intézetben, újra kiadták Bereczky Albert református püspök 1945-ben írt könyvét (A magyar protestantizmus a zsidóüldözés ellen) és az év szenzációja a Hanák Péter szerkesztésében megjelent tanulmánykötet a Zsidókérdés, asszimiláció, antiszemitizmus.

Nyilvánvalóan megnövekedett tehát az érdeklődés a „Zsidókérdés” iránt, ennek a megnövekedett érdeklődésnek társadalmi-történeti okairól szól Süskösd Mihály a Valóság augusztusi számában. (Közlemények a zsidókérdésről). A közvélemény — mutat rá Süskösd — „mértéketlenül információszegény” volt ebben a tárgyban: az 1948—1975 közötti időszakban a kérdést befagyasztották, az

egyik legkényesebb tabunak számított. Miközben „az arab országok és Izrael háborúiról, a nemzetközi cionizmus ártalmairól bőségesen olvashatott a sajtóban, a magyarországi zsidókérdés múltjáról és jelenéről nem”. A kérdés történetiségéből ma már sok minden világos (első-sorban Hanák Péter és Száraz György kutatásainak jóvoltából), a felszabadulástól napjainkig terjedő időszak problémái

azonban változatlanul homályban vannak. Arra a kérdésre, hogy van-e Magyarországon antiszemitizmus, Süskösd sem tud bincsebb választ adni, mint annak idején Szabó Ervin, majd Bibó István adott: a zsidókérdés mindig is a magyar demokrácia szabadságjokának mutatója volt és maradt.

A történész Juhász Gyula úttörő vállalkozásának összefoglalása olvasható az Új Írás júliusi számában. A tanulmány címe: A barbár korhullám. A magyar szellemi élet és a zsidókérdés a második világháború előtt és alatt. 1938—1944. Juhász Gyula az antiszemitizmus feyvertárát két korszakos jelentőségű mű szellemiségéből származtatja. Az egyik: Szabó Dezső Az elsodort falu, a másik: Székfi Gyula Három nemzedéke.

A háború fordulatával, majd a német megszállással és a nyilas uralom változásos helyzetbe került az egész magyar — különösen a nem budapesti — zsidóság. Megjelentek a zsidó szerzők könyve betiltásáról és bezárásáról szóló rendeletek. (E listákon — többek között — Déry Füst, Hatvany, Heltai, Jászi, Lukács, Karinyth, Zelk neve is szerepelt.) 1944 nyarán és őszén a „barbár korhullám” minden eddiginél

magasabbra csapott, s a félmillió elhurcolt és megölt magyar zsidó között halt mártírhálált Bálint György, Gelléri Andor Endre, Halász Gábor, Pap Károly, Radnóti Miklós, Sárközi György és Szerb Antal is.

Ha a Zsidókérdés, antiszemitizmus című tanulmánykötetet az év szenzációjának neveztük, a folyóiratközlemények közül — legalábbis eddig — alighanem a Kende Péter publicisztikája érdemli meg ezt a minősítést. (Zsidóság antiszemitizmus nélkül? Antiszemitizmus zsidóság nélkül? Valóság 1984/8.) Kende Péter a mai magyar társadalom és a zsidókérdés összefüggéseit vizsgálja — mindenféle egzakt számító statisztikai adat hiányában, pusztán a saját tapasztalataira és a szociálpszichológiai szakirodalomra támaszkodva. Az bizonyos, hogy a zsidókérdés még ma is neuralgikus pontja a társadalomnak, s ennek feloldása — mutat rá a szerző —, csakis a „kibeszézés” lehet. A zsidókérdés társadalmi képződmény, amit történelmi előzmények determináltak. A becslések szerint — semmiféle statisztikai adat nem áll rendelkezésre a kutatónak — ma Magyarországon 80—100 ezer zsidó ember él. A zsidókérdés azonban csak látns jelenség, hiszen a tömegtájékoztató még ma is mélyregeesen hallgat minden efféle problémáról, miként a hivatalos politikai publicisztika sem tárgyal „zsidókérdéssel” kapcsolatos problémákat. Holott például az iskolákban

kifejezetten gyakori a „zsidózás” (a cigányminősítéssel egy kategóriában), ami arra vall, hogy e „zsidózó” gyerekek szüleinél sincs minden rendben a kérdés történelmi vonatkozásaiával és morális megítélésével kapcsolatban.

Vajon van-e ma Magyarországon antiszemitizmus? teszi fel egyik legizgalmasabb kérdését a szerző. Az antiszemitizmus elvi feltételei megvannak — állapítja meg. Ezek a következők: 1. jó néhány szociálpszichológiai tényező (pl. az előítéletek garommadája), 2. a relativ népsűrűség (0,75 százalék, s főként a középrétegekben), 3. az asszimilációval kapcsolatos információhiány, 4. a nacionalizmus egyes jelenségeinek jelenléte (amely a kisebbségek — így a zsidók — ellen is irányul), 5. a zsidók fizikai tragédiájának ma már nincs akkora visszatartó ereje, mint évtizedekkel ezelőtt, 6. Izrael barbár külpolitikája is a zsidók ellen hangol egyéseket, 7. a Rákosi-rendszer önkompensációs antiszemitizmusa és az egész kérdéskört hibernáló ideológiája. Tehát — foglalja össze következtetéseit a szerző —, Magyarországon ma létezik antiszemitizmus (talán erősebben is, mint egy évtizede), ám erre nézve semmiféle empirikus vizsgálat nem ad (nem is adhat, mert a problémát senki se vizsgálta) tájékoztatást.

Kende Péter publicisztikájának legérdekesebb része a zsidóellenes érzelmek számbavétele, s az ezekből megfogalmazódó állításokkal való korrekt szembenzés. A leggyako-

ribb „vádak” a zsidókkal szemben a következők: a zsidók mások, jómódúak, ügyeskedők, pénzemberek, Budapesten él a zömük, nagy többségük értelmiség, vezető pozícióban vannak, mások rovására is összetartanak. Ezen állítások egy része — elemzi a helyzetet Kende — előítéletekből, spontán reflexiókból, bejégzettésgből, más részük ösztársadalmi problémák, konfliktusok bünbakkeresési mechanizmusából, harmadik csoportjuk pedig realis történelmi-társadalmi mozgások következményének történelmietlen kezeléséből, értelmezéséből származik.

Igen figyelemre méltó a szerzőnek az a következtetése, hogy zsidókérdésben a frontvonal — ma nem a zsidók és nem zsidók, hanem az antiszemita és nem antiszemita, valamint a filozemita és nem filozemita emberek között húzódik. Ennek háttere és oka — utal rá a kérdéskör magyar klasszikusai nyomán Kende Péter — a szabadság és demokrácia hívei, valamint az ellenfelei között húzódó meg nem értés. Ez a valóságos társadalmi oka az antiszemitizmusnak.

Körképünk summázataként e fenti cikk szerzőjét idézzük: „A zsidókról, a zsidóságról végre nyíltan kell beszélünk. Ez nem a zsidóknak, hanem a zsidókat is tartalmazó magyarságnak az érdeke”.

Monostori Imre